

ГРОШІ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Гроші це відносно суспільний феномен при якому ми бачимо розвиток людства і його суспільну історію. Різноманітні нумізматичні знахідки показують що, де і як відбувалось. Гроші по своїй сутності це кредитний феномен, адже брати їх в борг і інші дії з ними породжують кредитні форми відносин.

Актуальність теми: гроші, як суспільний процес не стоїть на місці, все більше і більше починають загострюватися і виникати нові відносини з цим простим на вигляд предметом. Гроші це все і культурна складова і складова етнічного розвитку в кожній країні. Ми об'єкти суспільних відносин і гроші один з цих вагомих компонентів нашого розвитку.

Мета дослідження: проаналізувати особливості розвитку грошей від найдавніших часів до сьогодення.

Методи дослідження: уданій роботі ми використали методи аналізу та синтезу, а також метод сходження від часткового до загального.

Предмет дослідження: самого початку треба проаналізувати що таке гроші, де їх використовували, мета виникнення, їх розвиток в процесі цивілізації.

В економічній теорії виділяють дві основні концепції походження грошей: раціоналістичну та еволюційну. Раціоналістична: гроші виникли як результат певної раціональної угоди між людьми через необхідність виділення спеціального інструменту для обслуговування сфери товарного обігу. Представники: Арістотель, П. Самуельсон. Еволюційна: гроші виділяються із к загальної товарної маси, оскільки вони найбільш придатні для виконання функціональної ролі грошового товару. Той чи інший товар стає грошми лише в межах певної особливої суспільної форми, товарного виробництва та обігу. [1, ст.11].

Як бачимо неодмінним атрибутом кожного суспільства є гроші. В будь-якому вигляді саме вони показували прогрес і розвиток. Цим показували стадію розвитку товарно грошових-відносин яким в свою чергу звісно керували гроші. На ранніх стадіях розвитку ми бачимо що людина існувала в самозабезпеченні, вона полювала, збирала ягоди, рибалила тощо. Однак поступово з'являється обмін продуктами праці і що саме цікаво фактично новими товарами. Адже хтось захотів щось те що є в мене, але не має у нього. Ось тут вже на ранніх стадіях прослідковується та тонка лінія тих самих товарних відносин.

Торгівля, саме вона породила нам такий продукт як - гроші. Корені грошей ведуть у сиву давнину, де люди ще полювали на мамонтів, вели осілий спосіб життя, коли в різних кутках Землі кожен винаходив свій вигляд грошей. Роль грошей відігравали найрізноманітніші товари: сіль, бавовняні тканини, мідні браслети, коні, золотий пісок, шкури звірів, навіть сушена риба.

Зустрічаються різні випадки обміну товарами. Наприклад, у Китаї та Бірмі аж до ХХ ст. як товар обміну і як певна купівельна цінність «ходила» сіль і плитковий чай. У давній Мексиці «ходив» недоступний товар, недоступний тому що його було тяжко добути в фізичному плані це були какао-боби. Велика кількість фактів також вказують на обіг тютюну, кукурудзи, зерна рису.

Так, в «Одісеї» та «Ілліаді» Гомера ціни на товари визначались коровами та биками [1].

Як можна не згадати про особливості грошової системи у давньому Римі. Стародавній Рим завжди славився своєю величністю і непідвладністю, так само його грошова система була найрозвиненішою на той час. Найголовнішою особливістю римської монетної системи були мідні і срібні монети. Так скажем у Середній Італії міді тобто бронзі завжди віддавали честь як грошовому металові. У праісторичних похованнях біля руки померлого знаходили необроблену мідь. Згодом почали кувати мідні бруски, на них вперше почали робити орнаменти, певні знаки класифікацій і розпізнавання. Коли почали карбуватися перші монети, вони карбувалися з міді, це був кінець IV ст. до н.е. Завдяки грецьким колоністам карбування монет поширилося з Греції на Сицилію, Південну Італію, яку називали у той час Великою Грецією. За імператора Августа в обіг почали входити золоті монети. Як бачимо навіть з короткого обсягу інформації можна зрозуміти що Давній Рим не стояв на місці в економіці і поширював свою валютну систему в межах своєї імперії.

Вертаємося до обміну речами за для задоволення своїх потреб в давніх цивілізаціях. Цікавий перебіг ставався в Давній Русі, за численними свідченнями, худобу використовували як гроші. В «Руській правді» слова худоба застосовувалось в великій кількості, вченими було

доведено що це слово виражало значення грошей [1]. В слов'ян слово худоба означало гроші, достаток, прибуток, майно, товар. Як ми можемо зрозуміти слово «худоба» означало дві речі, в одному випадку домашню тварину, в другому гроші. Ще одним цікавим фактом є те що попередницею української гривні дослідники вважають шийну прикрасу, але відзначається її зв'язок з головами худоби і гривами.

І яких тільки не існувало «грошей» як одиниць обміну! У племен Азії, Африки і Океанії цю роль виконували черепашки каурі. У Грецьких колоніях Північного Причорномор'я, а також у Ольвії предметом торгівлі та вивозу була риба, пшениця й інші злаки. Тисячоліттями засобом обміну в Китаї слугували стандартні відрізи шовку. На Алясці, як і в Росії за часів Петра I, роль грошей відігравало цінне хутро.

Так склалося що у одного і того самого народу у різні часи склалися різні ринкові відносини, вони з випадкового обміну перейшли в обмін регулярний

чим саме заклали одні з перших ринкові відносини. Кінець-кінцем, в процесі епохального розвитку люди перейшли від товаро обміну до грошового обміну. Подальшим ступенем розвитку було виготовлення монет, а саме металевих. Вважається, що перші монети з'явилися в Китаї та в країнах Близького Сходу в 8- 7 ст. до н. е. Це були здебільшого мідні монети. Близько 4 тис. років тому в Асирії почали карбувати монети із золота. Найдавнішими монетами вважаються електри - це сплав золота та срібла. Вперше вони були помічені, а значить і з'явилися в Лідії (Мала Азія).

Найбільшими і найоригінальнішими монетами вважаються монети які були створені на острові Яп Каролінського архіпелагу островів у західній частині Тихого океану. Цікавим фактом є те що вони і досі перебувають в обігу, хоч їх і не можна положити в кишеню і носити з собою. Це великий диск вапняку з отвором в середині через який просовували палицю і котили за собою, вони мали 3,5 метри в діаметрі і важили до 5 тон. Цікаво, що на острові Яп немає каменоломень: вапнякові диски доставляли на плотях з островів Палау чи Гуам за 200-300 миль. Цей диск лежав перед будинком і на такий диск діаметром 50 см. можна було кпити порося або 100 кокосових горіхів, на монету діаметром 1,2 метри човен-каное або... дружину. На Соломонових островах (Тихий океан) за гроші правили собачі зуби, місцеві жителі нанизували їх на разки, як намисто.

Найважчими грошима з металу (19 кілограмів 710 грамів) вважаються шведські мідні монети прямокутної форми, які випускались у XVIII ст. У кутках монети-плити були відбитки королівської печатки, в центрі - ще один відбиток і номінал монети. В свою чергу найлегшими монетами з металу були непальські срібні гроші, випущені 1740р. За розміром вони були 2x2 міліметра і важили 0,008-0,014 грама. Іноді монету навіть розпилювали на 2 або й на 4 частини для дрібних покупок. Цікавим фактом вважається і те що найдорожчою монетою є індійська золота монета у 200 мохурів, викарбувана в 1654р., вагою 2 кілограми 177 грамів і 136 міліметрів у діаметрі. Відбиток монети зберігається у Британському музеї в Лондоні. Дуже шкода що не зберіглося оригіналу, оригінал був викрадений, з індійського штату Біхар, в 1810 р.

На аукціонах старовинні монети коштують досить дорого, наприклад, за срібну драхму стародавніх Афін було заплачено 314 тисяч доларів і це не одноразові випадки того, що люди за божевільні гроші купують пам'ятки культури.

Як ми можемо бачити культура азійських країн переходить в наше сьогодення і воно теж стосується грошей. Так у деяких азійських країнах відливалися «гроші-дерева», коли людині треба було щось купити, підходили і зривали з дерева монетку. На теперішній час це лиш атрибут естетизму в кімнаті, або щасливий талісман для грошей в сім'ї.

Золоті монети ацтеків відливались у вигляді зображень людини, сокири. У Зімбабве монетами слугували бронзові дзвіночки, а в Китаї можна було зустріти гроші у вигляді ножів. Певний вид браслетів слугував як гроші у племен, що заселяли Берег Слонової Кості. Власники носили їх як прикраси - на шиї, руках і ногах, а при потребі - знімали і розраховувались.

Вивчаючи матеріал зустрічаєш масу цікавих назв з якими ти стикаєшся повсякденно. Ось, наприклад, дрібна Венеційська республіканська монета кувалась з міді і називалася «газета». Коли в 1556 р. у Венеції з явилось перше друковане видання «Notizie scritte» («Письмові відомості»), його вартість була визначена в одну газетку. До цього так звикли, що назва монети перейшла й на інші видання. А з італійської слово «газета» (подвоєння «т» зникло) перейшло в інші мови.

Отже як ми бачимо гроші одне з найдавніших реалій у житті суспільства. З розвитком технологій змінювались гроші, гроші ставали більш «комфортабельними» і доступними,

адже як ми неодноразово помічали, що гроші були різної форми і різних габаритів. Суть грошей змінювалась адекватно зі змінами характеру суспільних відносин. Тому для визначення, походження грошей і про причини виникнення, та існування грошей, треба підняти певні питання.

Появі грошей передувала епоха натурального обміну, на зміну її прийшла епоха товарних грошей. Наступним етапом в цьому! Наразі ми бачимо що в епоху металевих грошей замістила епоха паперових грошей. За даними вчених паперові гроші були в обігу понад 1 тис. років тому. За даними дослідників вперше паперові купюри були використанні в Китаї ще у VIII ст. н.е.

Зануримся трохи в історію не офіційну, давайте згадаєм про скарби. Скарби нам дають найбільше уявлення про гроші, грошовий обіг, і торгівлю. Вивчаючи скарби ти можеш захопити величезну гілку історії. Вони дають нам змогу простежити за тим як відбувалися торгові відносини, а саме внутрішні і зовнішні економічні зв'язки держав з далеко забутого минулого. Для того щоб повністю зрозуміти важливість і розуміння грошей, історії грошей, давайте звернем увагу на особливості грошового обігу минулого:

– Переходом грошей від одного власника до іншого шляхом пограбування людини в кого були ці зберігання.

– Захоплення військової здобичі.

– Отримання контрибуції.

– Випук поневолених.

– Перехід грошей з обігу в скарби і навпаки.

– Частий схов монет в скарбах.

– Акти купівлі-продажу.

Протягом тривалого часу в грошовому обігу використовувалися монети які мали повноцінність і реальний зміст яких відповідав їх вартості. Так скажем скарбниці і казначейства окремих країн не мали змоги брати прибуток від випуску монет. Самим цікавим являється те що назви багатьох грошових одиниць окремих країн встановлювалися відповідно до їх ваги. Так, приміром, фунт стерлінгів став грошовою одиницею Англії як фунт срібла.

Зазначимо що гроші на першому етапі свого розвитку мали місце існувати тільки у формі товарних грошей. Виникнення грошей зумовило певні труднощі безпосереднього обміну продуктами праці. На ранніх етапах економічного розвитку отримали надлишки своєї виробленої продукції чим зробили певний затишний стрибок для того щоб розвивати первинну економічну структуру. Шукали певні виходи для цього. Зробити це було досить складно: бажання виробників різних продуктів власного виробництва не збігалися. Наведемо приклад, власник овечих шкур мав бажання виміняти їх на сіль, але власник який мав сіль не мав бажання брати овечі шкури, а мав бажання придбати сокиру. Поступово учасники ринкових відносин дійшли до висновку що серед товарів, які обмінюються, є ті товари які найчастіше шукають. Цей продукт можна легко обміняти на необхідне в даний момент. Наприклад, в певній місцевості таким продуктом була сіль. Тоді власник овечих шкур обміняє їх на сіль, за яку потім виміняє необхідне йому зерно чи сокиру. У цьому випадку сіль виконує найпростішу функцію грошей.

З розвитком і ускладненням обміну такі продукти стають дедалі бажанішими для учасників обміну, їх починають приймати всі в обмін на звичайні продукти і поступово вони стають загальним еквівалентом або грошима.

Перший великий поділ суспільної праці, коли тваринництво відокремилось від землеробства, створив передумови для перетворення обігу в регулярний процес. Швидко зростав обсяг товарів, що надходили на ринок, і кожний з них міг виразити свою вартість у цілому ряді еквівалентів.

У міру формування регулярного ринку товаровиробникам дедалі більше часу потрібно було для пошуку товару-еквівалента. Це зумовило виділення із загального ряду товарів одного, який був найбільшою цінністю і став відігравати роль загального еквівалента. Але на різних ринках у ролі загального еквівалента могли виступати різні товари.

Так що ж все-таки гроші? Гроші - це товар товарів, який в своєму вигляді містить всі товари одразу, може перетворюватись в будь-яку товарну річ.

Гроші - не просто товар, а носій певних суспільних відносин, формування яких зумовило виділення із широкого ряду товарів одного - грошового.

Є п'ять функцій грошей які сказали представники марксистської теорії:

- Міри вартості.
- Засоби обігу.
- Засоби нагромадження.
- Засоби платежу.
- Світових грошей.

Отже бачимо що міра вартості - це функція, в якій гроші забезпечують вимірювання вартості товарів, чим надають їй форму ціни. Як засіб обігу забезпечують перебіг товарів від виробника до споживача. Засіб нагромадження що якщо їх не використовувати а накопичувати і при цьому мінімально їх розтрачувати на свої потреби вони перетворюються в скарб. Отже, гроші є загальним показником багатства, це і не дивно, ще при виникненні перших товарів було видно хто багатий, а хто бідний. Гроші безпосередньо перетворюються на товар.

Підкреслимо основні види у процесі еволюції:

- Повноцінні гроші (монети).
- Неповноцінні гроші (монети).
- Паперові гроші.

Першим видом є повноцінні гроші - гроші, номінальна вартість яких в основному збігається з вартістю металу, що в них міститься і які виконують всі функції грошей.

Вони підлягали вільній чеканці, тобто кожна особа мала право (безкоштовно або за невелику плату) обміняти на монетному дворі злитки золота на монети. Щоб надати міцності золотим монетам, їх чеканили з домішками інших металів. Для обслуговування роздрібного товарообігу у багатьох країнах і нині практикується чеканка неповноцінних (білонних) монет з міді, алюмінію, нікелю, цинку і різних сплавів, що належали державі. Неповноцінні гроші (монети) - гроші, номінальна вартість яких перевищує вартість металу, що в них міститься, і затрати на чеканку. Виготовлення монет з державного металу забезпечує державі отримання монетного доходу - різниці між номінальною вартістю металу, затратами на чеканку і його ринковою ціною. Паперові гроші - наділені примусовим курсом грошові знаки або символи повноцінних грошей, випущені для витрат держави.

Було б не правильно як би ми не сказали пару слів на рахунок сучасних електронних грошей. Електронні (цифрові) гроші - це платіжний засіб, що існує тільки в електронному вигляді, тобто фактично у вигляді інформації, що міститься у спеціальних базах даних. Електронні гроші зберігаються в електронних гаманцях користувачів відповідної платіжної системи. Управляти грошима у своєму гаманці користувач може за допомогою Інтернету або мобільного телефону. Вони багато функціональні, про них можна багато говорити вказуючи на їхні недоліки чи переваги. Багато хто не знає про них, але є інтернет валюта яка називається «Bitcoin». Bitcoin покладається на криптографічні принципи, щоб створити унікальні, невідтворювані, і ділені маркери валюти. Користувачі зберігають криптографічні ключі до своїх власних грошей локально на персональному комп'ютері, і проводять транзакції безпосередньо один з одним через пірингову мережу, перевіряючи за допомогою мережі достовірність грошових переказів. Фізично, кожна монета в системі має свій унікальний ключ. Наразі курс «Біткоіна» з 6 серпня 2016 року є такий 13755 грн. або 573.94 \$.

Отже, як ми бачимо, історія грошей це не тільки щось зв'язане з металами та дорогоцінними металами тощо. Гроші це культура, історія, спосіб виживання людини в суспільстві. Аналіз сутності грошей говорить, нам про те, що в багатьох народів є тісний зв'язок між грошима і історією народу, культурою, місцем проживання, природними здобутками. В сучасному форматі вони не є чимось таким цікавим. Банкноти, кредитні системи, зараз більшість світових грошей переведенні в електронний вигляд і не несуть якоїсь великої цінності, в плані їх історичного значення. Історія не стоїть на місці, кожен день - це вже історія і можливо колись на наші гроші будуть дивитися з подивом. Ми в ері сучасності і інформації. Все вище написане - це здобутки наших предків. Перехід від товарообміну до монетних грошей від монет до паперових грошей від паперових грошей до електронної індустрії. Перед нашими очима твориться історія, історія грошей.

Література

1. Гриценко А. Гроші: виникнення, сутність, функції та агрегати // Економіка України -1999.-198с.
2. Булгакова С.О. Казначейська система виконання бюджету (2000).-203с.
3. Гальчинський А. Теорія грошей. Навчально-методичний посібник. - К. «Основи», 1998.-269с.

4. <http://readbookz.com/pbooks/book-25/ua/chapter-1174/>
5. Алексеев І. ГРОШІ ТА КРЕДИТ Навчальний посібник. - К. «Основи», - 254с.
6. http://www.referatcentral.org.ua/money_and_credit_load.php?id=337.
7. <http://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17508>.
8. . Шумка М., Янковий С. Гроші та політика / Михайлина Шумка, Святослав Янковий // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», спецвипуск, 2008 – С. 80-95.
9. . Шумка М., Гончарук Т. Рефлексія феномену грошей / Михайлина Шумка, Тетяна Гончарук // Матеріали Міжнародних філософсько-економічних читань 20-21 травня 2009 року, Львів. – С. 112-117.
10. Шумка М., Жук А. Суть та значимість грошей у працях М. І. Туган-Барановського / Михайлина Шумка, Алла Жук // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», спецвипуск, 2008 – С. 73-75.
11. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Гроші та християнин: Євангельський контекст / Тетяна Вікторівна Гончарук, Михайлина Леонівна Шумка // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28 – 29 травня 2012 року, Львів) / Редколегія. Відп. секретар З. С. Скринник. – Львів, 2012. – 617 с. – С. 372-382.
12. Томахів В. Гроші як чинник глобалізації [Електронний ресурс] / Володимир Томахів // Мандрівець. – 2008. – № 4. – С. 67-71.